

Janna Väisänen ja Venla Väisänen

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA SUKUPUOLISENSITIIVISEN VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTUMISESTA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Marraskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Janna Väisänen ja Venla Väisänen: Vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisen varhaiskasvatuksen toteutumisesta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteen kandidaatintutkinto, varhaiskasvatus
Marraskuu 2021

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaiseksi vanhemmat kokevat sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutumisen varhaiskasvatuksessa. Aihetta lähestyttiin kahdella sukupuolen tuottamisen tavalla. Sukupuolisensitiivisellä sukupuolen tuottamisella tarkoitetaan lapsen kohtaamista yksilönä, eikä ensisijaisesti sukupuolensa edustajana. Sukupuolistereotyyppioita vahvistavalla sukupuolen tuottamisella tarkoitetaan esimerkiksi lapsen ohjaamista leikkiin sukupuolen perusteella. Varhaiskasvatuksen tulisi velvoittavien asiakirjojen mukaan olla sukupuolisensitiivistä ja sukupuolten tasa-arvoa edistävää. Lapsia tulisi kohdella yksilöllisesti sukupuolesta riippumatta ja sukupuolistavien käytäntöjen ohjaamaa arkea tulisi tarkastella kriittisesti. Tutkimusaihe on merkittävä, sillä vanhempien kokemus lapsen varhaiskasvatuksen toteutumisesta on osa varhaiskasvatuksen laadun ja toteutumisen arviointia, eikä ainoastaan varhaiskasvattajien kokemus toiminnan toteutumisesta riitä. Vanhemmilla on myös oikeus olla tietoisia varhaiskasvatuksessa toteutettavista arvoista.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena perustuen fenomenologis-hermeneuttiseen lähestymistapaan eli kokemusten tulkintaan. Aineisto kerättiin viiden vanhemman teemahaastattelulla, joita varten luotiin haastattelurunko, jota haastatteluissa sovellettiin parhaiten niihin sopivalla tavalla. Tutkimukseen pyrittiin saamaan monipuolinen haastatteluaineisto valitsemalla haastateltavat eri puolilta Suomea, koska otanta itsessään oli pieni. Koska sukupuolisensitiivisyyden toteutuminen on aiheena monitulkintainen, aineistot analysoitiin tulkitsevan fenomenologisen analyysin avulla, jolloin mahdollistettiin tila tutkijoiden tekemille tulkinnoille. Kokemusta tutkittaessa on huomioitu kokemuksen henkilökohtainen olemus ja kriittisyys sitä tulkittaessa.

Tutkimuksen tulokset osoittivat vanhempien kokevan varhaiskasvatuksen toiminnan sukupuolisensitiivisenä, vaikka kenellekään vanhemmista ei ollut kerrottu sukupuolisensitiivisyydestä tai sen toteuttamisesta varhaiskasvatusyksiköissä. Vaikka varhaiskasvatus näyttäytyi vanhemmille sukupuolisensitiivisenä, he kuitenkin tunnistivat varhaiskasvattajien tuottamia sukupuolistereotyyppioita ja välittivät niitä myös tiedostamattaan, joka viestiikin siitä, että sukupuolen tuottamista voi olla vaikea tunnistaa eikä yhteiskuntaan juurtuneita sukupuolistereotyyppioita tunnisteta niin ongelmallisiksi. Jatkossa voitaisiinkin tutkia sitä, minkälaisia työkaluja varhaiskasvattajat tarvitsisivat sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolten tasa-arvosta keskustelemiseen vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Avainsanat: varhaiskasvatus, vanhemmat, varhaiskasvattaja, kasvatusvuorovaikutus, sukupuolen tuottaminen, sukupuolisensitiivisyys, sukupuolistereotyyppiat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyö, kasvatusvuorovaikutus	7
2.2	Sukupuolen tuottaminen	8
2.2.1	<i>Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita vahvistaen</i>	10
2.2.2	<i>Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita rikkoen, sukupuolisensitiivisyys</i>	12
3	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
4.1	Tutkimusmetodologiset lähtökohdat	16
4.2	Tutkimuksen aineisto	17
4.3	Aineiston analyysi	18
4.3.1	<i>Tulkitseva fenomenologinen analyysi, IPA</i>	18
5	TUTKIMUSTULOKSET	20
5.1	Millaiseksi vanhemmat kokevat sukupuolisensitiivisyydestä viestimisen kasvatusvuorovaikutuksessa?	20
5.1.1	<i>Arvojen ilmeneminen kasvatusvuorovaikutuksessa</i>	20
5.2	Millaisia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat tunnistavat varhaiskasvattajilta?	21
5.2.1	<i>Vanhempien kokemus sukupuolisensitiivisestä toiminnasta</i>	21
5.2.2	<i>Vanhempien kokemus sukupuolistereotyyppisestä toiminnasta</i>	23
5.2.3	<i>Vanhempien kohtaamat sukupuolittuneet olettamukset</i>	25
5.3	Millaisia varhaiskasvatuskontekstissa ilmeneviä sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat välittävät tiedostamattomasti?	26
5.3.1	<i>Piiloisesti välittynyt sukupuolisensitiivinen toiminta</i>	26
5.3.2	<i>Piiloisesti välittynyt sukupuolistereotyyppinen toiminta</i>	27
5.3.3	<i>Uskomuksen ja kokemuksen paradoksi</i>	28
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	33
6.2	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	35
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Kymmenen vuotta sitten toteutetussa tutkimuksessa todettiin, että varhaiskasvatus sisältää sukupuolistereotyyppoisia vahvistavaa toimintaa (Ylitapio-Mäntylä, 2010). Varhaiskasvatuksen tulisi kuitenkin olla sukupuolisensitiivistä ja jokaisella lapsella tulisi olla oikeus toteuttaa itseään sukupuolesta riippumatta (Opetushallitus [OPH], 2019). Lapsi tulee kohdata omana ainutlaatuisena yksilönä, eikä ensisijaisesti esimerkiksi sukupuolen perusteella. Varhaiskasvatusympäristö tulee suunnitella yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa vahvistavaksi ja perinteisiä sukupuolistereotyyppoisia murtavaksi (OPH, 2019). Myös varhaiskasvatuslaki (2018) määrittää varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi sukupuolten tasa-arvon edistämisen, joka mainitaan myös Suomen perustuslaissa (1999).

Aiemmat tutkimukset ovat tarkastelleet sukupuolen tuottamista eri näkökulmista. Eskelinen ja Itäkare (2020) ovat tutkineet yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja sukupuolisensitiivisyyden rakentumista paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. He toteavat tasa-arvon edistämisen olevan varhaiskasvatuksessa vielä hyvin epäselvää ja jäävän varhaiskasvatussuunnitelmissa puutteelliseksi. Sukupuolisensitiivisen pedagogiikan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tarvittaisiin selkeämpää, konkreettisempaa ja lapsilähtöisempää ohjausta.

Jo johdannon alussakin mainittu Ylitapio-Mäntylä (2010) on tarkastellut väitöskirjassaan varhaiskasvatuksen sukupuolistavia arjen käytäntöjä. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatusyhteisöjen toiminnot tuottavat sukupuolta vahvistaen sukupuolistavia käytäntöjä ja tukien heteronormatiivisuutta. Sukupuolistavien käytäntöjen vahvistaminen voi tapahtua piiloisesti ja yksilö voi tuottaa niitä tiedostamattaan. Varhaiskasvatuksen opettajat saattavat ajatella kohtelevansa lapsia tasa-arvoisesti, mutta todellisuudessa eivät välttämättä tunnista sukupuolistavia käytäntöjä omassa toiminnassa.

Vaikka on tunnistettu, että varhaiskasvatus sisältää sukupuolistavia käytänteitä ja siellä on puutteita sukupuolisensitiivisyyden toteutumisessa, Saloheimon

(2016) mukaan kuitenkin valtaosa varhaiskasvatuksen työntekijöistä pitää sukupuolisensitiivistä toimintaa itsestään selvänä toimintatapana. Sen sijaan vanhemmat ovat esittäneet huolensa liian perinteisistä sukupuolirooleista varhaiskasvatuksessa. Karlson ja Simonsson (2008) ovat tutkineet esiopetuksen työntekijöiden ymmärrystä sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyvien kysymysten tärkeydestä Ruotsissa. Tutkimuksessa havaittiin esiopetuksen opettajien pitävän tärkeänä etenkin vanhempien ymmärrystä instituutioissa käytettävästä sukupuolisensitiivisestä pedagogiikasta. Esiopetuksen opettajat kokivat myös tärkeäksi vanhempien osallistumisen sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolisensitiivisyyttä edistävään työhön.

Vaikka sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksen kontekstissa on tutkittu jo aiemmin, on tutkimusnäkökulmissa edelleen puutteita. Aiempien tutkimusten näkökulmat ovat rajattu esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöihin tai asiakirjoihin, vaikka merkittävä osa varhaiskasvatusta on myös vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien välinen yhteistyö. Jotta sukupuolisensitiivisyyden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa saadaan luotettavampi ja kokonaisvaltaisempi ymmärrys, on vanhempien kokemusten tutkiminen aiheellista.

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuttu tutkimaan siis erilaista näkökulmaa – vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välistä yhteistyötä käytetään ikään kuin sukupuolen tuottamisen tapojen välittymisen välineenä; miten sukupuolen tuottamisen tavat ja etenkin sukupuolisensitiivinen kasvatusote välittyvät vanhemmille yhteistyön kautta. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että sukupuolisensitiivisen varhaiskasvatuksen toteutuminen ei ole vielä itsensäselvyys. Tämä tutkimus pyrkii luomaan uutta tietoa sukupuolisensitiivisyyden toteutumisesta varhaiskasvatuksen kontekstissa kartoittamalla vanhempien kokemuksia. Tutkimuksella pyritään myös laajentamaan niiden lukijoiden ymmärrystä sukupuolen tuottamisesta ja etenkin sukupuolisensitiivisyydestä, jotka eivät ole sitä ennen pohtineet.

Tätä lähtökohdaltaan fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta lähestytään kolmen tutkimuskysymyksen avulla. Tutkimuskysymyksillä tarkastellaan, millaisena vanhemmat kokevat sukupuolisensitiivisyydestä viestimisen kasvatusvuorovaikutuksessa, millaisia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat tunnistavat

varhaiskasvattajilta ja millaisia varhaiskasvatuskontekstissa ilmeneviä sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat välittävät tiedostamattaan. Tutkimuskysymyksiin etsitään vastauksia viidellä haastattelulla ja analysoimalla haastattelut tulkitsevan fenomenologisen analyysin avulla. Tutkimustavoitetta, -kysymyksiä ja -menetelmää esitellään laajemmin luvuissa *3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset* sekä *4 Tutkimuksen toteuttaminen*. Luvun *5 Tutkimustulokset* jälkeen tarkastellaan luvussa *6 Pohdinta ja johtopäätökset* tämän tutkimuksen tuloksia aiempiin tutkimuksiin vertaillen. Lopuksi esitetään vastauksien myötä esiin nousseita ideoita jatkotutkimuksille sekä tarkastellaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

Seuraavaksi esitellään tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat keskeisimpien käsitteiden kautta. Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat kasvatusvuorovaikutus, sukupuolen tuottaminen, sukupuolistereotyytiat ja sukupuolisensitiivisyys.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Seuraavaksi tarkastellaan tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia, joihin tutkimuksen analyysi vanhempien haastatteluista myöhemmin perustuu. Teorian ymmärtämiseksi esitetyt esimerkit ovat kärjistettyjä, joka on hyvä ottaa huomioon tutkimusta tarkasteltaessa. Esimerkit eivät ole täysin yleistettäviä, mutta niillä pyritään havainnollistamaan sitä, kuinka lasta pääasiassa ohjataan ja kasvatetaan syntymässä biologisesti määritellyyn sukupuoleen yhteiskunnan voimalla ja vallalla. Tekstissä tietoisesti uusinnetaan esimerkeillä sukupuolistereotyyppioita, jotta tutkimuksen sisältö olisi mahdollisimman ymmärrettävää myös heille, jotka eivät sukupuolen tuottamiseen ole aiemmin perehtyneet.

2.1 Vanhempien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden yhteistyö, kasvatusvuorovaikutus

Vanhemmat usein kokevat koko lapsiryhmän henkilöstön niin sanotuksi kasvatuskumppanikseen (Karila, 2006). Vaikka varhaiskasvatuksen opettaja on lapsiryhmän pedagoginen johtaja, ei arjessa vanhemmille varhaiskasvatuksen työntekijöiden roolien erot välttämättä näyttäyty, eikä kaikille vanhemmille niillä olekaan merkitystä. Tämän vuoksi tässä työssä varhaiskasvattajalla tarkoitetaan lapsiryhmän koko henkilöstöä. Toisin sanoen varhaiskasvattaja -käsitettä käytetään varhaiskasvatuksen opettajasta, varhaiskasvatuksen sosionomista, varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta tai varhaiskasvatuksen erityisopettajasta.

Vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistyö on varhaiskasvatuksen perusta (Järvinen ym., 2009) ja siihen velvoittavat sekä varhaiskasvatuslaki (2018) että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2019). Tässä tutkimuksessa vanhempien ja varhaiskasvattajien välisestä yhteistyöstä käytetään ymmärtämisen helpottamiseksi käsitettä kasvatusvuorovaikutus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2019) mukaan huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä

tavoitellaan yhteistä sitoutumista lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.

Vanhempien ymmärrys ja tieto varhaiskasvatuksesta sekä lapsen päiväkotipäivästä perustuu pääasiassa varhaiskasvattajilta saatuun tietoon lapsen tuontija hakutilanteissa. Muita luontevia mahdollisuuksia kohtaamisille päivittäisten keskustelujen lisäksi ovat esimerkiksi varhaiskasvatuskeskustelut eli yleisemmin vasukeskustelut, vanhempainillat, sekä erilaiset tapahtumat (Järvinen ym., 2009). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2019) mukaan kasvatuvuorovaikutusta tukee luottamus, kunnioitus sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen tulee olla avointa muun muassa kasvatukseen liittyvistä arvoista, joka on merkittävää huomioida, sillä velvoitteen mukaan myös sukupuolten tasa-arvosta pitäisi keskustella vanhempien kanssa. Myös esimerkiksi Karlsonin ja Simonssonin (2008) tutkimustulokset osoittavat, että Ruotsissa esiopetuksen opettajat pitivät tärkeänä vanhempien osallisuutta sukupuolisensitiivisyyttä edistävään työhön. Seuraavissa kappaleissa esitetään keskeisimmät käsitteet, joiden avulla myöhemmin analysoidaan vanhempien haastatteluista ilmenneitä kokemuksia varhaiskasvatuksessa toteutetusta sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolen tuottamisesta yleisesti.

2.2 Sukupuolen tuottaminen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2019) velvoittavat varhaiskasvatusta sukupuolisensitiivisyyteen. Sukupuolisensitiivisyyden toteutuminen vaatii ymmärrystä taustalla vaikuttavista kulttuurisista oletuksista (Eskelinen & Itäkare, 2020), jotka ylläpitävät muun muassa binääristä sukupuolijakoa, eli sukupuolijakoa tyttöön ja poikaan, naiseen ja mieheen sekä ajatusta eri sukupuolille sopivista toiminnoista. Binäärinen sukupuolijärjestelmä korostaa myös heteronormatiivisuutta, jolla viitataan ajatukseen vain tytön ja pojan luonnollisesta kiinnostuksesta toisiaan kohtaan. Lapsi alkaa tunnistamaan sukupuolille tyypillisiä ominaisuuksia jo varhaislapsuudessa, 1,5–3 vuoden iässä (Huuska, 2011), jonka takia aiheeseen on merkittävä kiinnittää huomiota jo varhaiskasvatuksessa. Ennen sukupuolisensitiivisyyden käsitteeseen syventymistä käsitellään sukupuolen tuottamista laajemmin.

Sukupuolen käsitettä voidaan tarkastella muun muassa biologisesta, sosi-
aalista tai kulttuurisesta näkökulmasta (Juvonen ym., 2010). Tämä tutkimus ei
kuitenkaan laajuuden puitteissa käsittele sukupuolta itsessään, vaan keskittyy
sukupuolen tuottamiseen. Tässä tutkimuksessa sukupuoli nähdään Eskelisen ja
Itäkareen (2020) tavoin sosiokulttuurisena konstruktiona, jolloin sukupuolta ja sen
merkityksiä tuotetaan vuorovaikutuksessa. Sukupuoli rakentuu yhteiskunnan
olettamusten ja vaatimusten ympärille, jolloin yksilö kasvatetaan aina tiettyyn su-
kupuoleen. Sukupuolien ei voida ajatella vain olevan olemassa, vaan sukupuolta
ilmiönä tehdään (Butler, 1990/2006) eli tuotetaan. Monet kasvatuksen liittyvät pe-
riaatteet tulevat kasvattajien omasta lapsuudesta tai perinteistä (Ylitapio-Mäntylä,
2010), joissa heidät on kasvatettu tietyllä tavalla, esimerkiksi tiettyyn sukupuol-
leen.

Lasten lelut, leikit, vaatteet ja jopa värit tuotetaan tytöille tai pojille kuuluviksi
(Ylitapio-Mäntylä, 2010). Kun tyttölapsi syntyy, puetaan hänen päälleen vaalean-
punainen myssy ja läheiset tuovat kortteja, joissa toivotetaan pieni prinsessa ter-
vetulleeksi maailmaan. Myssy ja kortti viestivät, että ne ovat oikea tapa tuottaa
tyttöyttä. Lapset oppivat varhaislapsuudesta alkaen, miten toimitaan "oikeiden"
sukupuolten mukaan, havainnoimalla muiden toimintaa (Ylitapio-Mäntylä, 2010).

Tässä tutkimuksessa sukupuolen tuottaminen ymmärretään lähtökohtai-
sesti neutraalina tapahtumana, jolloin sukupuolta voidaan tuottaa niin sanotusti
positiivisella tavalla eli lasta yksilöllisesti kohdaten ja tukien tai negatiivisella ta-
valla eli kohtaamalla lapsi ensisijaisesti vain ja ainoastaan sukupuolensa edusta-
jana. On eri asia tukea prinsessaleikkejä ja vaaleanpunaista väriä rakastavaa tyt-
töä näiden ollessa tytön todellisia mielenkiinnon kohteita kuin olettaa kenen ta-
hansa tytön pitävän näistä asioista. Sukupuolen tuottamisen tavat ovat jaettu
tässä tutkimuksessa sukupuolistereotyyppioita vahvistaviin tapoihin ja sukupuol-
listereotyyppioita rikkoviin eli sukupuolisensitiivisiin tapoihin, joita avataan lisää lu-
vuissa *2.2.1 Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita vahvistaen* ja *2.2.2
Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita rikkoen, sukupuolisensitiivisyys*.

Paasosen (2010) mukaan sukupuolen tuottamista varhaiskasvatuksen ar-
jessa voidaan lähestyä representaatio -käsitteen avulla. Tässä tutkimuksessa
representaatio tarkoittaa uudelleen esittämistä, joka tulee englannin kielen ter-
mistä *representation*. Sitä tuottaessa nojataan usein normeihin eli useimmiten

sukupuolistereotypioihin. Sukupuolentutkimuksessa representaatio käsitteen ansiosta on syvennytty sukupuolen kulttuurisiin merkityksiin ja vaikutuksiin ja siihen, kuinka esimerkiksi mielikuvat sukupuolista rakentuvat kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa viitekehyksessä, kuten tässäkin tutkimuksessa ymmärretään. Representaatiot tuottavat ja uusintavat ymmärryksiämme sukupuolesta ja ihmisistä. Aiemmin mainittu tyttölapsi toimii jälleen esimerkkinä, kun hänet ohjataan koulun liikuntatunneilla kohti valkoisia kaunoluistimia sekä ojennetaan käsiin punainen kypärä sinisen sijaan. Tämä tyttöyden representaatio näyttäytyy kaunoluistimien, sekä punaisen värin yhdistämisenä tyttö -sukupuoleen, jolla yhä uudelleen uusinnetaan sukupuolistereotypiaa.

Varhaiskasvatuksen arjessa sukupuolen rakentuminen voi ilmetä esimerkiksi kirjojen, elokuvien, pelien, pukeutumisen, hiusten muotoilun, eleiden ja puhetapojen kautta (Paasonen, 2010). Lastenkirjojen kuvituksista on usein pääteltävissä hahmojen sukupuoli esimerkiksi heidän pukeutumistyylistään, joka vastaa tytölle tai pojalle stereotyyppistä pukeutumista. Lastenkirjallisuuteen on kuitenkin tullut myös teoksia, joissa tuotetaan sukupuolta myös sukupuolistereotyyppioita rikkoen, kuten Susanna Silvander-Rostin (2021) teos erilaisista perheistä kertovassa kirjassa *Sulon ja Elsin uudet naapurit*. Kirjan kuvituksissa on esimerkiksi miehisiä piirteitä omaava hahmo, joka leipoo sydänkuvioinen esiliina päällä, sekä naisen piirteitä omaava hahmo, kenellä ei ole meikkiä tai ripsiä.

2.2.1 Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita vahvistaen

Seuraavaksi käsitellään sukupuolistereotyyppioita vahvistavia sukupuolen tuottamisen tapoja, jotka eivät jätä tilaa lapsen yksilöllisyyden tukemiselle. Sukupuoli määritellään lapsen syntymässä biologisesti ja sen rinnalle ovat tulleet myös sosiaalisen ja kulttuurisen sukupuolen näkökulmat. Robinsonin ja Díazin (2006) mukaan varhaiskasvatuksessa vaikuttaa kuitenkin edelleen rajattu ymmärrys pelkästä biologisesta sukupuolesta. Tällä viitataan siihen, että varhaiskasvattajat saattavat esimerkiksi ohjata tytöt automaattisesti kotileikkiin ja pojat pelaamaan jalkapalloa. Koska tytöt ja pojat nähdään biologisen erilaisuuden takia kiinnostuksen kohteiltaan ja toimintatavoiltaan erilaisina (Robinson & Díaz, 2006), voi kasvattajilla olla vahvojakin olettamuksia siitä, millaisia tyyppilliset tytöt ja pojat ovat (Ylitapio-Mäntylä, 2010). Lapsia kasvatetaan tällöin selkeästi tytöiksi tai pojiksi

(Siippainen, 2017). Siippainen (2017) mainitsee, että sukupuoleen liittyvät määritelmät sisältävät odotuksen siitä, millaista on olla tyttö tai poika, jolloin lasta ei kohdata ensisijaisesti yksilönä, vaan sukupuolensa edustajana.

Varhaiskasvatuksessa sukupuolittavat käytänteet ilmenevät niin arkisina ja normaaleina, että niiden havaitseminen voi olla haastavaa (Eskelinen & Itäkare, 2020). Sukupuoli ja sukupuolittavat käytänteet ilmenevät sekä aikuisten välisissä vuorovaikutustilanteissa että lasten kanssa kohdatessa (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Sekä aikuiset että lapset uusintavat huomaamattaan sukupuolistereotyyppioita (Siippainen, 2017) tekemällä esimerkiksi jakoja ja määritelmiä sukupuolen mukaan (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Varhaiskasvattaja saattaa asettaa lapset riviin tyttö-poika-järjestykseen ja perustelee toimintaansa mahdollistamalla näin rauhallisen toimintahetken tyttöjen rauhoittaessa poikia. Vastaavasti lapset saattavat kotileikissä jakaa työssäkäyvän isän roolin pojalle, ja vauvaa hoitavan äidin roolin tytölle. On tyypillistä, että lapset omaksuvat aikuisten toimintamalleja ja toteuttavat niitä leikeissä (Ylitapio-Mäntylä, 2010).

Alasuutari (2016) mainitsee sukupuolistereotyyppioita vahvistavana käytäntönä muun muassa oletuksen tyttöjen ja poikien leikkien eroavaisuudesta. Esimerkiksi leikkitalat ja -paikat voivat perustua sukupuolella jaotteluun, jolloin vahvistetaan stereotyyppisiä sukupuolten toimintatapoja. Esimerkiksi edellä mainittu kotileikkialue saattaa sisältää pääasiassa tytöille stereotyyppisemmin miellettyjä hengeitä värejä, ja rooliasusteet voivat koostua helminauhoista ja käsilaukuista. Vastaavasti poikien saatetaan odottaa purkavan fyysistä energiaa riehumalla (Ylitapio-Mäntylä, 2020), kuten juoksemalla tai peuhaamalla toisten poikien kanssa. Vastaavat sukupuolittavat käytänteet vahvistavat käsitystä tytön kiltteydestä ja pojan toiminnallisuudesta ja luovat kasvattajan työtä helpottavan hallittavan ja ennustettavan toimintaympäristön (Naskali, 2010). Varhaiskasvattaja voi esimerkiksi ohjata lapsia kahtena eri ryhmänä, tyttöinä ja poikina, jokaisen yksilöllisyyden huomioimisen sijaan.

Ylitapio-Mäntylä (2010) tuo ilmi myös tunteiden sukupuolittuneisuuden, tyttöjen herkkyyden ja surun sallimisen. Poikien itkuisuus voi aiheuttaa aikuisissa ahdistusta, kun taas tyttöjen herkkyyttä sallitaan herkemmin ja heidän oletetaan itkevän ilman, että se on aikuiselle ahdistavaa. Tyttöjen kanssa tunteiden käsit-

tely on yleisempää. Tunteiden hallitsemista ja ilmaisua opetetaan tiettyjen sosiaalisten käytäntöjen mukaisesti, ja sukupuoli onkin yksi ohjaava tekijä tunteiden hallinnassa.

Lapset saattavat toimia varhaiskasvatuksen arjessa vastoin aikuisten sukupuolisia oletuksia, ja etenkin poikien toisin toimiminen saattaa herättää aikuisissa ihmetystä (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Siippaisen (2017) mukaan esimerkiksi pojan päällä olevaa vaaleanpunaista mekkoa pidetään tunteita herättävänä rajanylityksenä. Jos lapsi toimii vastoin aikuisen sukupuolittuneita odotuksia, hän ikään kuin rikkoo kirjoittamattomia sääntöjä ja yllättää toiminnallaan (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Se voi aiheuttaa sekä kasvattajissa että lapsissa erilaisia ajatuksia ja keskustelua (Siippainen, 2017) yhteiskunnan ollessa vielä pitkälti sukupuolistereotyyppioita tukeva. Lasten oletetaan toimivan tiettyjen roolien mukaan, joihin opettajat tarvittaessa ohjaavatkin (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Päiväkodin arkeen voi muodostua erilaisia sukupuoleen liittyviä käytännön rajoituksia, kuten se, ettei pojan edes odoteta osallistuvan askarteluun, jos vaihtoehtona on purkaa fyysistä energiaa.

Sukupuolistereotyyppiat voivat rajoittaa lasta kasvamaan sellaiseksi yksilöksi mielenkiinnon kohteineen, joka hän voisi olla, jos sukupuolistereotyyppioita ei olisi olemassa. Sukupuolistereotyyppiat kaventavat maailmankuvaa yksilöiden ja sukupuolen moninaisuudesta, jolloin sukupuolistereotyyppioiden rikkominen voi herättää kummastusta. Lapsi ei osaa kyseenalaistaa sukupuolistereotyyppioita, jolloin hän voi kokea hämmennystä identifioituessaan vastakkaiselle sukupuolelle tyyppillisenä pidettyihin asioihin. Tyttölapsi voi kokea itsensä vääränlaiseksi, kun hän saa kummastelevia katseita liittyessään autoleikkiin poikien kanssa. Vastaavasti lapsi saattaa pysähtyä ihmettelemään vastaantulevaa ihmistä, joka tuottaa sukupuoltaan perinteisiä rajoja rikkoen. Seuraavaksi tarkastellaan sukupuolen tuottamista sukupuolistereotyyppioita rikkoen, sekä sukupuolisensitiivisyyden käsitettä.

2.2.2 Sukupuolen tuottaminen sukupuolistereotyyppioita rikkoen, sukupuolisensitiivisyys

Seuraavaksi tarkastellaan, miten sukupuolta voidaan varhaiskasvatuksessa tuottaa sukupuolistereotyyppioita rikkoen ja sukupuolisensitiivisesti. Myöhemmin haastatteluissa ilmeneviä vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyydestä heijas-

tetaan tähän teoriapohjaan luvussa 5 *Tutkimustulokset*. Tässä kappaleessa sukupuoli tuottaminen nähdään positiivisessa valossa, kun sukupuolta tuotetaan sukupuolistereotyyppioita rikkoen. Ylitapio-Mäntylän (2010) mukaan päiväkodin arkeen juurtuneita käytänteitä voisi purkaa esimerkiksi siten, että muun muassa sormivirkkaus, sähly, jalkapallo ja veistäminen olisi automaattisesti kaikkien lasten saatavilla. Oppimisympäristö voi ohjata usein sukupuolistereotyyppien mukaiseen toimintaan, joten oppimisympäristön kehittäminen voisi olla hyvä tapa murtaa perinteisiä sukupuolirooleja (Siippainen, 2017) esimerkiksi tuomalla kotileikki –tilaan roolivaatteita, jotka kiinnostavat perinteisesti sekä tyttöjä että poikia. Jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus löytää varhaiskasvatusympäristöstä itselle sopivia leluja ja toimintoja sukupuolesta riippumatta. Ei siis ole väärin, vaikka tyttö viihtyy nukkejen kanssa kotileikki –huoneessa, kunhan sitä ei pidetä ainoana ja ehdottomana oletuksena. Annettaisiin mahdollisuus jokaiselle toimia omalla tavallaan, jolloin lapset ohjautuvat aidon ja oman sisäisen mielenkiinnon mukaan etsien identiteettiään ja toteuttaen sitä.

Eskelinen ja Itäkare (2020) kiteyttää sukupuolisensitiivisyyden käsitteen seuraavasti: ”Sukupuolisensitiivisyys on sitä, että sukupuoli huomioidaan silloin, kun sillä on merkitystä ja jätetään huomiotta, kun ei ole” (Martin, 1981, käännetty Eskelinen & Itäkare, 2020). Sukupuolisensitiivisyys on sukupuolesta tai sukupuolen ilmaisusta riippumatonta tasa-arvoista kohtelua (Siippainen 2017). Sukupuolisensitiivisyyden käsite sekoitetaan toisinaan sukupuolineutraaliuteen, jolla tarkoitetaan sukupuolen häivyttämistä puheesta ja toiminnasta (Eskelinen & Itäkare, 2020). Sukupuolineutraaliutta olisi esimerkiksi tytöille stereotyyppisten lelujen, kuten nukkejen ja pojille stereotyyppisten lelujen, kuten autojen poistamista varhaiskasvatusympäristöstä. Sukupuolineutraaliutta on sukupuolien näkymättömyys, jonka kuvitellaan poistavan sukupuolierojen olemassaolon, vaikka vaikutus voi olla päinvastainen ja se voi vahvistaa jo olemassa olevia sukupuolistereotyyppioita (Siippainen, 2017).

Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus ei pyri poistamaan sukupuolia, vaan tarkoituksena on tarjota jokaiselle yksilölle mahdollisuus olla juuri sitä, mitä itse haluaa olla. Poika saa olla iloinen omasta sinisestä dinosaurus -paidastaan ja varhaiskasvattajat iloitsevat siitä yhdessä lapsen kanssa. Poikia ei kuitenkaan ohjata ainoastaan sukupuolelle stereotyyppisiin toimiin, vaan kannustetaan laa-

jasti kokeilemaan erilaisia toimia, sekä opetetaan, että leluilla, väreillä tai esimerkiksi hiustyyleillä ei ole sukupuolta. Se, että poika ohjataan aina automaattisesti pelaamaan poikien kanssa jalkapalloa, voi piilottaa taakseen pojan todellisen mielenkiinnon esimerkiksi askarteluun.

Kasvattajan tulisi tunnistaa ja tiedostaa omaa vuorovaikutusta ohjaava ajattelu sekä oma tapa olla vuorovaikutuksessa (Nummenmaa & Karila, 2011). Oman työn reflektoinnin merkitys eettisesti kestävän työn lähtökohtana on merkittävä sisäistää (Ylitapio-Mäntylä, 2020). Jotta sukupuolisensitiivisyyttä voi toteuttaa, vaatii se ymmärrystä sukupuolen tuottamisen tavoista, sukupuolesta ilmiönä sekä mahdollisista omaa ajattelua ohjaavista ennakkoluuloista. Vaikka varhaiskasvatusta veloitetaan sukupuolisensitiivisyyteen, on sen käytännön toteuttaminen teoriaa haasteellisempaa. Yhteiskuntaan juurtuneet piilossakin olevat sukupuolittuneet käytänteet ja ajatuksia ohjaavat sukupuolistereotyytiat eivät helpota sukupuolisensitiivisyyden toteuttamista. Seuraavassa luvussa esitettyjen tutkimuskysymysten avulla tarkastellaan sitä, millaisena sukupuolen tuottaminen yleisesti ja etenkin sukupuolisensitiivinen kasvatusote välittyy vanhemmille kasvatuvuorovaikutuksessa.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Koska varhaiskasvatusta veloitetaan sukupuolisensitiivisyyteen ja vuorovaikutukselliseen arvoista keskustelemaan yhteistyöhön vanhempien kanssa (OPH, 2019), on vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyyden toteutumisesta aiheellista tutkia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisena sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus näyttäytyy vanhemmille. Tutkimuksella pyritään luomaan uutta tietoa sukupuolisensitiivisyyden toteutumisesta varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimusaihetta lähestytään seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

1. Millaiseksi vanhemmat kokevat sukupuolisensitiivisyydestä viestimisen kasvatusvuorovaikutuksessa?
2. Millaisia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat tunnistavat varhaiskasvattajilta?
3. Millaisia varhaiskasvatuskontekstissa ilmeneviä sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat välittävät tiedostamattaan?

Koska halutaan tutkia, miten vanhemmat kokevat varhaiskasvatuksessa toteutettavan moniulotteisen ja vaikeastikin tunnistettavan sukupuolisensitiivisyyden, on tarpeellista lähestyä aihetta eri näkökulmista. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sukupuolisensitiivisyydestä viestimistä sekä sukupuolen tuottamisen tapoja. Sukupuolen tuottamisen tavat voivat olla suoraan tunnistettuja tai tiedostamattomia sukupuolisensitiivisiä tai sukupuolistereotyyppioita tukevia tapoja. Seuraavassa luvussa esitellään tutkimusprosessin etenemistä ja toteuttamista.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimusmetodologiset lähtökohdat

Tämä myös ihmistutkimukseksi luonnehdittu kvalitatiivinen eli laadullinen (Tuomi & Sarajärvi, 2018) tutkimus perustuu fenomenologis-hermeneuttiseen lähestymistapaan. Fenomenologiassa ollaan kiinnostuttu tutkimaan ihmisen kokemuksia todellisuudesta (Smith ym., 2009), jotka ovat tässä tutkimuksessa vanhempien kokemukset sukupuolisensitiivisen kasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Fenomenologia perustuu ajatukseen, jossa ihmisen nähdään olevan jatkuvassa yhteydessä toisiin ihmisiin, kieleen ja kulttuuriin (Smith ym., 2009). Tässä tutkimuksessa vanhempien kokemukset sukupuolesta heijastuvat muun muassa kielestä ja kulttuurista sukupuolen sosiokulttuurisen luonteen takia. Hermeneutiikka tarjoaa tilan kokemuksen tulkinnalle (Smith ym., 2009), joka on tässä tutkimuksessa olennaista, koska analyysi perustuu tutkijoiden muodostamiin tulkintoihin vanhempien kokemuksista. Hermeneuttinen tutkimus on kiinnostunut myös ainutkertaisuudesta (Laine, 2018). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada ymmärrystä yksittäisten vanhempien kokemuksista, jotka pohjautuvat eri varhaiskasvatusyksiköihin ja eri kaupunkeihin Suomessa. Laineen (2018) mukaan yhteisöjen jäsenillä on yhteneviä tapoja kokea maailmaa, jonka vuoksi yksilön kokemuksesta voidaan kuitenkin aina päätellä myös jotain yleistä.

Koska tutkitaan vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyyden toteutumisesta, on merkittävää määritellä mitä *kokemus* itsessään tässä tutkimuksessa tarkoittaa. Kuten luvussa 2 *Teoreettiset lähtökohdat* tuodaan ilmi, sukupuoli ymmärretään sosiokulttuurisena konstruktiona eli vuorovaikutuksessa tuotettuna ja muovautuvana. Vanhempien kokemukset ja todellisuus muovautuvat vuorovaikutuksessa tuotetun todellisuuden kautta. Ei voida olettaa, että vanhemmilta saatu informaatio olisi absoluuttinen totuus. Tutkittava valitsee tietoisesti tai tiedostamattomasti, mitä ja miten kokemuksistaan kertoo (Smith ym., 2009). Kun

tutkitaan vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyydestä, otetaan huomioon, että vanhemmilla voi olla henkilökohtaisia motiiveja, jotka vaikuttavat siihen, mitä ja miten he mahdollisesti arvan aiheen kokemuksista kertovat. Vanhemmat eivät myöskään välttämättä muista asioita samalla tavalla kuin ne ovat tapahtuneet. Lisäksi vanhempien omat käsitykset sukupuolesta vaikuttavat siihen, kiinnittävätkö he sukupuolittuneisiin käytäntöihin huomiota. Tulkittaessa ja analysoitaessa vanhempien kokemuksia on myös huomioitava, mitä vanhemmat viestivät epäsuorasti, sillä sukupuolen tuottaminen ilmenee monin eri tavoin eikä ole välttämättä yksiselitteisesti havaittavissa. Tutkijoiden tehtävä on tehdä tulkintoja tutkittavien puheesta. Kokemuksessa on aina kyse omasta subjektiivisesta tulkinnasta, jonka takia ei voida olla varmoja toisten ihmisten käsityksistä (Hirsjärvi & Hurme, 2011). Toisin sanoen sukupuolen tuottamista tutkittaessa tutkijoiden on ymmärrettävä, että vanhempien kokemukset ovat heidän todellisuuttaan ja arvokkaita itsessään. On myös huomioitava tutkijoiden omat kokemukset sukupuolen tuottamisesta, koska ne vaikuttavat analyysissä haastateltavien kokemusten tulkintaan, esimerkiksi siihen, mitä pidetään merkittävänä.

4.2 Tutkimuksen aineisto

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin haastatteluilla, joka mahdollisti keskustelun vastavuoroisuuden. Eskolan ja Suorannan (1998) haastattelutyypijaottelun mukaan haastattelut olivat teemahaastatteluja, joissa on tyypillistä etukäteen suunniteltu haastattelu, mutta esimerkiksi aiheiden järjestystä ja laajuutta vaihdellaan haastatteluittain. Haastatteluiden rungoksi luotiin kysymysrunko, jota sovellettiin jokaisessa haastattelussa keskusteluun sopivimmalla tavalla. Haastattelukysymykset koskivat sekä arkipäiväisiä käytänteitä, kuten varhaiskasvattajien tapaa kehua ja kuvailla lasta päiväkotipäivän jälkeen, sekä suuremmin aiheeseen liittyen, kuten onko sukupuolisensitiivisyydestä kerrottu varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksessa toteutettiin viisi haastattelua, jotka kestivät 10–30 minuuttia. Neljä viidestä haastattelusta toteutettiin kasvokkain ja yksi haastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluna välimatkan takia. Haastattelut äänitettiin litterointia ja analyysia varten.

Ennen haastattelujen sopimista ajatuksena oli pyytää haastatteluun Pirkanmaan päiväkodeista lasten vanhempia. Kuitenkin koronaviruspandemia sekä se,

että Pirkanmaa on useiden muidenkin opiskelijoiden tutkimuskohteena, johti siihen, että haastateltavia päädyttiin etsimään ensisijaisesti omien yhteyksien kautta. Otanta toteutettiin lopulta harkinnanvaraisesti ja tässä tutkimuksessa aineisto rajautui äitioletettuihin haastateltaviin, joiden asuinkunnat sijaitsivat Uudellamaalla, Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla.

4.3 *Aineiston analyysi*

4.3.1 Tulkitseva fenomenologinen analyysi, IPA

Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui Jonathan A. Smithin kehittämä tulkitseva fenomenologinen analyysi eli IPA (interpretative phenomenological analysis). IPA on kvalitatiivinen analyysimenetelmä, jossa ollaan kiinnostuttu tutkimaan ihmisen kokemuksia (Smith ym., 2009). Menetelmä perustuu kolmeen tieteenfilosofiaan: fenomenologiaan, hermeneutiikkaan sekä idiografiaan. Fenomenologiassa ollaan kiinnostuttu tutkimaan ihmisen kokemuksia, hermeneutiikassa keskitytään kokemusten tulkintaan ja idiografiassa keskitytään erityiseen ja yksittäisyyteen (Smith ym., 2009). Tässä tutkimuksessa yksittäisetkin kokemukset, joita vanhemmat tuovat ilmi haastatteluissa ovat merkittäviä ja niitä pyritään tulkitsemaan syvällisesti ja tarkasti.

IPA:ssa korostuu tutkijan aktiivinen rooli (Smith & Eatough, 2011). Nimensäkin mukaisesti tulkitsevassa fenomenologisessa analyysissä tutkija tulkitsee ja antaa merkityksiä haastateltavien kokemuksille, mutta huomioi kuitenkin omat tulkintoihin vaikuttavat ennako-oletukset. Smith ym. (2009) toteavat, että tulkintaa ei tehdä koskaan ilman ennako-oletuksia, vaan siihen vaikuttaa aina tutkijan omat esikäsitykset aiheesta. IPA:ssa ennako-oletuksia voi käyttää analyysin tukena, mutta niihin on suhtauduttava kriittisesti (Tökkäri, 2018). Koska tutkitaan vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyydestä, on IPA:n tarjoama tila tutkijoiden tekemille tulkinnoille aiheellista sukupuolisensitiivisyyden ollessa aiheena monitulkintainen ja toisinaan vaikea tunnistaa.

Smithin ym. (2009) mukaan aineiston analyysi alkaa aineistoon tutustumisella, sekä alustavalla kommentoinnilla. Tässä tutkimuksessa äänitetyt haastattelut litteroitiin sähköisesti, jonka jälkeen haastatteluita luettiin useita kertoja, sekä

kommentoitiin huomioita. Vaikka menetelmä eteneekin lineaarisesti, analyysi tapahtuu Smithin ym. (2009) mukaan hermeneuttisessa kehässä, jolloin aineistoa käsitellään useita kertoja mahdollisimman kattavan ymmärryksen saavuttamiseksi. Kommentoinnin jälkeen aineisto teemoitellaan, sekä etsitään teemojen välisiä yhteyksiä. Tämän jälkeen muodostetaan teemataulukkoita. Tässä tutkimuksessa jokaisesta haastattelusta muodostui 6–10 teemaa. Teemoista, sitaateista ja kommenteista muodostettiin kullekin haastattelulle oma teemataulukko (ks. Taulukko 1). Teemataulukoiden muodostumisen jälkeen aineistoa ei enää käsitellä haastattelukohtaisesti, vaan aineisto on yksi kokonaisuus, josta muodostetaan yhteinen teemataulukko (Smith ym., 2009). Viidestä haastattelusta muodostettiin yksi iso teemataulukko (ks. Taulukko 2), jossa oli aluksi kymmenen teemaa, mutta ne karsittiin lopulta seitsemään pääteemaan, jotka päättyivät myös tutkimustulosten erittelyyn.

TAULUKKO 1. Osa teemataulukosta, H5

Teema	Sitaatti	Kommentti
Kokemus sukupuolistereotyyppisestä toiminnasta	– – siinä oli just että joo että hän tykkää paljon just hoi-vailla nukkeja ja sit mä en ollu kotona huomannut yhtään sitä samaa piirrettä – –	vanhempi tunnistaa lapsen (tytön) todelliset mielenkiinnon kohteet, varhaiskasvattaja olettaa mielenkiinnot biologisen sukupuolen mukaan?

TAULUKKO 2. Osa yhteisestä teemataulukosta

Teema	H4	H5	Yhteenveto
Arvojen ilmeneminen kasvatusvuorovaikutuksessa	Ei ole, sanallakaan. Ei ole käyty tätä terminologiaa tai tätä leemaa läpi.	Ei oo kyllä millään lailla.	Vanhemmille ei ollut kerrottu sukupuolisen-sitiivisyydestä

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen tuloksia. Tulosten esittäminen on jaoteltu tutkimuskysymyksiin ja niihin liitettyihin teemoihin, jotka nousivat aineiston analyysissä merkittävimmin esille. Vanhempien haastatteluiden lainauksista on poistettu asiasisältöä muuttamatta merkityksettömät täytesanat, esimerkiksi sana ”niinku”, jotta lainaukset olisivat helpommin ymmärrettäviä. Jokaiselle viidelle haastateltavalle on määritetty satunnaisessa järjestyksessä koodit (H1-H5), jotka helpottavat tulosten seuraamista.

5.1 Millaiseksi vanhemmat kokevat sukupuolisensitiivisyydestä viestimisen kasvatusvuorovaikutuksessa?

Seuraavaksi tarkastellaan analyysissä luodun teeman *arvojen ilmeneminen kasvatusvuorovaikutuksessa* kautta, miten kasvatusvuorovaikutuksessa ilmenevät arvot näyttäytyivät haastatteluissa.

5.1.1 Arvojen ilmeneminen kasvatusvuorovaikutuksessa

Haastatteluissa kysyttiin, onko sukupuolisensitiivisyydestä kerrottu varhaiskasvattajien toimesta vanhemmille.

“Ei. Ei oo ikinä ääneen mainittu noit asioita, millään tavalla.” (H2)

“Ei ole, sanallakaan. Ei ole käyty tätä terminologiaa tai tätä teemaa läpi.” (H4)

“Ei oo kyllä millään lailla.” (H5)

Kaikissa vastauksissa tuli ilmi, että sukupuolisensitiivisyydestä ei ollut kerrottu varhaiskasvatuksessa. Vastaukset olivat jyrkkiä ja jokainen vanhempi vastasi kysymykseen viipymättä. Nopeasta ja suorasta vastauksesta voidaan tulkita, että

vanhempien kokemus siitä, että sukupuolisensitiivisyydestä teemana ei ollut keskusteltu varhaiskasvattajien kanssa, oli selkeä. Vastauksista voidaan tulkita myös puutteita kasvatusvuorovaikutuksen laadussa varhaiskasvattajien puolelta. Yksi vanhempi kuitenkin toi ilmi, että vaikka sukupuolisensitiivisyydestä ei ollut puhuttu varhaiskasvattajien kanssa, oli muista varhaiskasvatuksesta arvoista keskusteltu paljonkin. Toinen vanhempi taas toi ilmi toiveen sukupuolisensitiivisyydestä puhumisesta, joka viestii siitä, että vanhempi kokee yhteistyön kannalta arvokkaaksi ymmärryksen lisäämisen varhaiskasvatuksessa toteutetuista arvoista ja toimintatavoista.

“Mä ehkä vanhempana arvostaisin sitä, että noista asioista – – sukupuolisensitiivisyydestä – – voisi ehkä puhua jotenkin joskus, koska ei tavallinen tallaja oikeesti tiedä noista asioista. – – se voisi olla aika hyvä, että sitä avattais, jos sitä kerta toisistaan päiväkodissa. – – jotkut vanhemmat ehkä itekki havahtuis siihen paremmin. Päiväkoti voisi tavallaan tarjota sitä myös avuks kasvatukseen, kun muutenkin ollaan yhdessä siinä kasvatustehtävässä, niin se voisi olla semmonen yks lisä. Se voisi olla samalla aik hyödyllistä.” (H2)

5.2 Millaisia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat tunnistavat varhaiskasvattajilta?

Analyysissä vanhempien tunnistamat sukupuolen tuottamisen tavat jaoteltiin kolmeen teemaan: sukupuolisensitiiviset, sukupuolistereotyyppiset, sekä vanhempiin itseensä kohdistuneet sukupuolen tuottamisen tavat. Vanhempiin kohdistetut sukupuolittuneet odotukset olivat sukupuolistereotyyppioita tukevia ja ne eriteltiin omaksi teemaksi, koska sisältö kohdistui lasten sijaan vanhempiin. Seuraavaksi tarkastellaan teemojen sisältöjä tarkemmin.

5.2.1 Vanhempien kokemus sukupuolisensitiivisistä toiminnasta

Ensimmäisenä tarkastellaan vanhempien tunnistamaa sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvattajilta. Vanhemmilta kysyttiin, ovatko he havainneet varhaiskasvattajilta sukupuolisensitiivisyyttä. Neljä viidestä vanhemmasta koki, että sukupuolisensitiivinen kasvatusote on välittynyt.

“Ei oo ikinä ääneen mainittu noita asioita [sukupuolisensitiivisyydestä], millään tavalla, mutta kyllä ne niitä mun mielestä silti toteuttaa.” (H2)

“Mä nään, että heillä sitä [sukupuolisensitiivisyyttä] jollain tasolla toteutetaan hyvällä mallilla päivähoidossa.” (H4)

Vaikka aiemman tutkimuskysymyksen analysoinnin mukaan kenellekään vanhemmalle ei ollut mainittu sukupuolisensitiivisyydestä, vanhemmat silti tunnistivat sen toteuttamista käytännössä. Vanhemmat, jotka kokivat sukupuolisensitiivisyyden välittyvän, mainitsivat varhaiskasvattajien kohtelevan kaikkia lapsia yksilöinä, ilman, että lasta leimattaisiin sukupuolen perusteella, joka onkin yksi tapa toteuttaa sukupuolisensitiivisyyttä.

“Kauheen hyvin lasta kohtaavat ja kaikki on yksilöitä.” (H4)

“– – sieltä on jäänyt se sukupuoli -leima tavallaan pois.” (H3)

Varhaiskasvattajien sukupuolisensitiivinen toiminta välittyi kahdelta vanhemmalta poikien kynsien lakkaamisen normalisoimisena ja toinen heistä koki huomanneensa sen vaikutuksen ulottuvan lapsiin asti.

“Ne ihailis jos mä laittaisin, mä oon X:lle [poikaoletetulle] laittanut kynsilakkaa, jos hän itse pyytää niin sitä pistetään – – siellä varmaan oltais ihan fiilikissä.” (H4)

“– – ei siel kukaan kyseenalaistanut sitä, että pojatkin halus lakata kynnet, että silleen ne aikuiset – – ei ole niinku jaoteltu tyttöjä ja poikia, et se näkyy noist lapsistakin.” (H2)

Yhdessä haastattelussa sukupuolisensitiivistä ja yksilöllistä lapsen kohtaamista pidettiin varhaiskasvatuksessa itsestäänselvyyttenä. Vanhempi koki, että varhaiskasvattajien positiiviset asenteet sukupuolia kohtaan ovat välittyneet lapsille asti.

“On tavallaan pidetty itsestäänselvyyttenä tossa päiväkodissa. Mä ehkä ajattelen, kokemus on se, että se on nimenomaan sukupuolisensitiivistä se kasvatus. – – jokaisella lapsella on oikeus ja pitäisi olla myös mahdollisuus toteuttaa itseään sellaisena henkilönä kuin on, ni must tuntuu et se kyllä toteutuu siellä. – – ikään ku herkkyys ja rajuus tulee kuulluksi ja nähdyksi. – – ihanaa et molemmat [lapset] suhtautuu itse muihin ihmisiin – – yksilöinä eikä arvota minkään ulkonäön perusteella – – se on hienoa ja siinä on tapahtunut onnistuminen [varhaiskasvattajilta].” (H1)

Kahdessa haastattelussa vanhemmat mainitsivat, että esimerkiksi pojista koostuvan kaveriporukan poikia on aina kohdeltu yksilöinä ja kutsuttu nimillä sukupuolella ryhmittelyn sijaan, joka onkin tapa kohdata lapset sukupuolisensitiivisesti. Yksi vanhempi koki, että sukupuolisensitiivisyys ei ole välittynyt hänelle asti niin, että hän olisi kiinnittänyt siihen huomiota.

5.2.2 Vanhempien kokemus sukupuolistereotyyppisestä toiminnasta

Vanhemmilta kysyttiin, tunnistavatko he sukupuolistereotyyppisiä varhaiskasvattajien tuottamana. Kaksi viidestä vanhemmasta mainitsi suoraan kysyttäessä, että ei ole havainnut varhaiskasvattajilta lapsiin kohdistuvaa sukupuolistereotyyppisten tuottamista.

“– – ei oo tuotu esiin.” (H4)

Toinen vanhemmista toi ilmi, että sukupuolistereotyyppisiä saattaa esiintyä, koska ei ole vanhempana näkemässä kaikkea.

“Varmaan ne on jotenkin tosi piilosesti siellä, ku enhän mä vanhempana nää kaikkee, mut ei oo mulle näkyny vanhempana kyllä mitenkään.” (H2)

Vaikka haastattelun vanhemmat kokivat varhaiskasvatuksen pääpiirteittäin sukupuolisensitiiviseksi, vanhemmat tunnistivat silti myös varhaiskasvattajien tuottamia sukupuolistereotyyppisiä etenkin poikien toiminnallisuuteen viitaten.

“– – koska se on poika – – niin sit mä mietin just et se saa varmaan tosi paljon enemmän anteeks sitä riehumista.” (H2)

“No voi olla, että osalla on tällasta pojat on poikia -tyyppistä, tai just että pojilla helpommin vaikka lähtee leikit raisuks, tai tän tyyppistä.” (H5)

“No ainakin, että pojat leikkii noita poikien leikkejä. – – kyllä sieltä [*varhaiskasvattajilta kuulee*], että pojat on ollu taas, tää on tää poikaviisikko tälleen taas näissä hommissa ja ollut aika huh huh vauhdikasta.” (H1)

Yksi vanhempi oli kokenut ristiriitaa vasu –keskustelussa keskustellessaan varhaiskasvattajan kanssa oman tyttölapsen mielenkiinnonkohteista.

“– – siinä oli just että joo että hän tykkää paljon just hoivailla nukkeja ja sit mä en ollu kotona huomannut yhtään sitä samaa piirrettä – –.” (H5)

Samassa haastattelussa vanhempi kertoi tunnistavansa lapsen mielenkiinnonkohteiksi rajummat leikit ja aktiivisemmän toiminnan, kuten renkaissa roikkumisen. Voidaan tulkita, että vanhempi tunnistaa lapsen todelliset mielenkiinnonkohteet, rajummat leikit ja aktiivisemmän toiminnan, jotka poikkeavat ainakin osittain tyyppillisinä pidetyistä tyttöjen mielenkiinnonkohteista. Varhaiskasvattajat ovat saattaneet nojautua lapsen biologiseen ja ulkoisesti näkyvään sukupuoleen, eli

tyttöön, kun on huomattu lapsen leikkivänkin nukeilla tunnistamatta lapsen todellisia mielenkiinnonkohteita. Varhaiskasvattajat olivat myös tunnistaneet lapsen riehakkaampaa toimintaa, joka rikkoo oletuksia stereotyyppisestä tytöstä.

“ – – siihen sävyyn saatetaan puhua, että tykkää tämmöisistä leikeistä varmaan koska kotona on veljiä. Et vaikka jos tykkää riehua ja touhuta ja liikkua niin sit se yhdistetään helposti siihen.” (H5)

Varhaiskasvattaja on saattanut yrittää löytää syytä ja perustetta sille, miksi tyttö toimii toisin kuin stereotyyppiset tytöt. Varhaiskasvattaja perustelee tyttölapsen pitävän tietyistä toiminnoista, koska viettää aikaa poikien kanssa. Varhaiskasvattaja nojaa yksilöllisyyden sijaan sukupuolen biologisuuteen keskustellessaan lapsen pitämistä leikeistä ja luokittelee leikkejä sukupuolten mukaan.

Yksi vanhempi pohti enemmänkin varhaiskasvattajilta välittyneitä käsityksiä tyttönä olemisesta.

“ – – tuotu silleen ilmi ehkä jollain tavalla sitä, että kun meidän tyttö on niin rauhallinen, se on niinku hyvä asia – – jos se joskus vaikka riehunu päiväkodissa, joka on tosi harvinaista – – ni sit on saatettu sanoo, että tänään se sitte osas riehuakki – – ehkä jollain tavalla sitä, että se on rauhallinen niin se on semmonen hyvä tapa olla tyttö – – mulla on vaan tullut sellainen olo, että se lapsi hyväksytään, koska se on sellanen tosi rauhallinen ja semmonen perus tyttö, että hoitaa kaikki hommat siellä ja ei riehu – – .” (H2)

Vanhempi tunnistaa varhaiskasvattajalta välittyneitä käsityksiä omaa tyttölasta kohtaan. Tytön rauhallista olemusta korostetaan positiivisena ilmiönä ja ihmetelään, jos tyttö osaa olla muutakin kuin rauhallinen. Vanhemmalle on jäänyt tunne siitä, että hänen lapsensa hyväksytään paremmin, koska hän sopeutuu perinteisiin työille asetettuihin oletuksiin, kuten rauhallisuuteen, tunnollisuuteen ja kiltteyteen. Vanhempi kommentoi kuitenkin havainneensa varhaiskasvattajien toimesta pyrkimystä rikkoa sukupuolistereotyyppioita, vaikka vanhempi ei koe sitä lapselle parhaaksi. Voidaan pohtia, ovatko varhaiskasvattajat yrittäneet rikkoa sukupuolistereotyyppiä sensitiivisemmän kasvatusotteen toivossa, vaikka tässä tapauksessa rauhallisen tytön yksilöllinen tukeminen olisi ollut sukupuolisensitiivistä ja ihan yhtä oikein.

“ – – ehkä vähän sitä on yritetty tuuppia just pois siitä semmosesta rauhallisen tytön stereotyyppiä – – se ei oo kovin yksilöllistä, jos yritetään sit toisaalta taas liikaa siihen toiseen suuntaan, jos vaan toinen sattuu niinku olemaan rauhallinen oli se tyttö tai ei” (H2)

Konkreettisenä sukupuolistereotyyppioita tukevana toimintana yksi vanhempi tunnisti myös itsenäisyyspäivä -leikin, jota varhaiskasvatuksessa oli leikitty. Lapsiryhmässä järjestettiin itsenäisyyspäivän vastaanotto, jossa presidenttipariksi valittiin äänestyksellä yksi tyttö ja yksi poika. Leikin voi tulkita ongelmalliseksi, sillä se vahvistaa heteronormatiivisuutta ja binääristä sukupuolijaottelua eli sitä, että kaksi sukupuolta, tyttö ja poika, ovat yhteenkuuluva ja luonnollinen pari.

5.2.3 Vanhempien kohtaamat sukupuolittuneet oletukset

Yhdeksi teemaksi muodostui haastatteluissakin esitetty kysymys varhaiskasvatustajien vanhempiin kohdistamista sukupuolittuneista odotuksista. Varhaiskasvatuksessa ilmenevä sukupuolittunut toiminta ei siis aina kohdistu vain lapsiin. Kolme viidestä vanhemmasta koki erilaista kohtelua oman sukupuolen ja äitiyden perusteella verrattain lapsen toiseen vanhempaan, isään. Vanhemmat kokivat kohtaavansa erilaisia odotuksia ja toimintatapoja.

“ – – aina kaikki viestit tulee mulle. Ja tämmöset soitot tulee mulle ja sitten mä koen, että jos mä en oo tavotettavissa niin mun miehelle ei ees yritetä, sit vaan odotetaan että milloinko mä oon tavotettavissa. – – kyl mä koen tosi paljon sitä, että jos puuttuu jotain vaihtovaatteita tai unohtunu jotku retkieväät tai jotain. Mä en tiedä, että onks tää mun itse itselleni luoma paine vai yhteiskunnan oletuksista tuleva. Mut kyllä mul on aina se fiilis, että jaahas, syyttävä sormi osoittaa tänne, että kukaan ei edes oleta, että mun mies hoitaisi tämmösiä asioita.” (H5)

“ – – ehkä just tämmöstä et onko äiti laittanut hiukset ja oletko äidin kanssa lakannut kynnet. – – Ehkä mulle siellä on puhuttu sillain luontevammin. – – ne tilanteet kun on yhdessä haettu [lasta varhaiskasvatuksesta], niin kyllä se on ehkä enemmän kohdistunut muhun se puhe, kun sit taas lapsen isään.” (H3)

Edellä mainituissa esimerkeissä välittyvä vanhempien kokema eriarvoinen kohtelu, joka tulkittiin johtuvan ainakin osittain äitiyden roolista. Vastauksista voi tunnistaa vanhempien kokevan jaottelua oikeanlaisesta ja vääränlaisesta äitiydestä. Vanhempi esimerkiksi kokee huonommuuden tunnetta, jos lapsen retkieväät tai vaihtovaatteet puuttuvat. Vanhemmat tunnistavat erilaisen vastuunjaon äidin ja isän välillä. Ongelmallista on, että, koska haastateltavat kohdataan äiteinä kyseisellä tavalla, saattavat he muokata käsitystä yleisestä naiskuvasta ja omasta äiteydestä varhaiskasvattajilta välittyneiden sukupuolten eriarvoista jakoa tukevien oletusten perusteella.

Yksi vanhempi kuvaili perhettään kahden äidin perheeksi, eikä hän ollut kohdannut varhaiskasvattajien sukupuolittavia oletuksia sukupuolen perusteella ollenkaan. Vanhempi oletti itsekin tämän johtuvan perinteitä rikkovasta perhe-
muodosta.

“Mä luulen, että siin on vähän hämännyt tää, että on kahden äidin perhe, koska ei ehkä ihan perinteiset äiti- ja isäoletukset mee.” (H1)

Edellä mainitun vanhemman perhe voi näyttäytyä varhaiskasvattajille sukupuolistereotyyppioita rikkovana. Perheitä, joissa on äiti ja isä, voi olla helppoa kohdella juurtuneiden sukupuoliolettamusten mukaan kyseenalaistamatta sitä. Tässä tapauksessa kahden äidin ollessa perinteitä rikkovia, varhaiskasvattajat ovat saattaneet automaattisesti kohdella äitejä sensitiivisemmin tai kiinnittää enemmän huomiota, että kohtaa heidät sensitiivisesti.

5.3 Millaisia varhaiskasvatuskontekstissa ilmeneviä sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat välittävät tiedostamattomasti?

Analyysissä havaittiin sukupuolisensitiivistä sekä sukupuolistereotyyppistä toimintaa, joita vanhemmat eivät olleet suoraan yhdistäneet sukupuolen tuottamiseen, mutta jotka tulkittiin sukupuolisensitiiviseksi tai sukupuolistereotyyppiseksi sukupuolen tuottamiseksi. Aineiston analyysissä havaittiin myös, että vanhemmat saattoivat sanoa selkeän väitteen sukupuolistereotyyppioiden olemattomuudesta, mutta kertoa kuitenkin haastattelun edetessä tutkijoiden näkökulmasta selkeän esimerkin varhaiskasvattajien sukupuolistereotyyppioita tukevasta toiminnasta. Tätä käsitellään laajemmin luvussa 5.3.4 *Uskomuksen ja kokemuksen paradoksi*.

5.3.1 Piiloisesti välittynyt sukupuolisensitiivinen toiminta

Yhdessä haastattelussa vanhempi kertoi kokemuksen poikaoletetun lapsensa kohtaamisesta varhaiskasvatuksessa, joka tulkittiin sukupuolisensitiivisyyttä tukevaksi toiminnaksi.

“ – – aikuinen välillä kommentoi et X:llä tuli vaik ruokapöydäs ikävä äitä, niinku tosi empaattisesti kyllä kuvaili sitä, et se oli jotenki tosi silleen että, sitten me juteltiin että äiti kyllä tulee hakemaan, ja tosi silleen ihanasti.” (H2)

Edellä mainitussa lainauksessa tulee ilmi varhaiskasvattajan sensitiivinen, sukupuolisensitiiviseksikin tulkittu kohtaaminen lapsen tunteita kohtaan sukupuolesta riippumatta. Koska pojat saatetaan mieltää reippaiksi, rohkeiksi ja aktiivisiksi, heidän tunteitansa saatetaan vähätellä helpommin. Rauhallisille, kilteille ja tunnollisille tytöille herkkyyttä saatetaan pitää luontevampana ominaisuutena.

Jos varhaiskasvattajat kommentoivat tai kehuvat lapsen vaatteita, voi sillä vahvistaa sukupuolistereotyyppioita tai tukea lasta sukupuolisensitiivisesti, riippuen lapsen mielenkiinnonkohteista. Haastattelussa kysyttiin vanhemmilta, onko lapsen vaatteita kommentoitu tai keuhuttu varhaiskasvatuksessa. Kolmella vanhemmalla oli kokemusta lapsen vaatteiden kommentoinnista, ja vaatteita oli kommentoitu nimenomaan silloin, kun lapsi oli itse esittänyt ylpeytensä.

“ – – jos on tullut ilmi, että lapsi on nyt itse halunnut valita jonkun vaateen päälle, niin sitten se hoitaja on, että onpas kiva.” (H5)

“ – – ei ne jättäis sitä sivuuttamatta, – – huomaa kyllä milloin on dinosaurus – paita ja milloin kynsilakat ni kyl ne huomaa. – – oli se tyttö tai poika joka menee ne esittelemään niin siitähän täytyy jokaisesta iloita ja olla onnellinen.” (H4)

“ – – jotain Pokémon -paitaa keuhuttiin ku X [poikaoletettu] oli ite siitä niin ylpeenä niin se aikuinen huomasi että X oli siitä tosi ilonen.” (H2)

Edellä esitetyissä lainauksissa varhaiskasvattajat ovat huomioineet lapsen mielenkiinnon sekä innostuksen yksilöllisesti ja tukenut sitä, joten toiminta tulkittiin sukupuolisensitiiviseksi. Esimerkiksi viimeisestä lainauksesta välittyy, että poikalapsen Pokémon –paitaa ei keuhuta siksi, että hänellä oletetaan sellainen olevan sukupuolensa takia, vaan koska lapsi on siitä itse iloinen.

5.3.2 Piiloisesti välittynyt sukupuolistereotyyppinen toiminta

Eräässä haastattelussa vanhempaa pyydettiin kertomaan, miten poikaoletettua lasta on kuvailtu varhaiskasvatuksessa.

“ – – vauhdikas – – virtaa on – – kun on ollut juhlavaatteet, ni sitten oltu, että ompa hän komea.” (H1)

Ei voida kiistää, etteikö lapsi olisi voinut olla vauhdikas, energinen ja komea, mutta on myös yleistä, että poikia kuvataan näillä adjektiiveilla samalla, kun tyttöjä pidetään rauhallisina ja sievinä. Adjektiivilla komea viitataan useimmiten poikien ja miesten ulkonäköön. Lainauksessa esiin nousseilla kuvailuilla varhaiskasvattaja on siis voinut tukea sukupuolistereotyyppioita ja näin ollen kasvattaa lasta samalla pojille stereotyyppisesti oikeaan tapaan olla poika. On kuitenkin huomioitava, ettei tästä voida tehdä selkeää johtopäätöstä siitä, miten loppujen lopuksi sukupuolta on tuotettu.

5.3.3 Uskomuksen ja kokemuksen paradoksi

Osassa haastatteluissa vanhempien puheet olivat tulkittavissa osittain ristiriitaisiksi. Vanhempi saattoi antaa yksiselitteisen vastauksen esimerkiksi sukupuolistereotyyppien olemattomuudesta, mutta myöhemmin vastauksissa tuoda ilmi kokemuksiansa varhaiskasvattajien tuottamasta sukupuolistereotyyppien vahvistamisesta. Uskomuksen ja kokemuksen paradoksaalisuus näyttäytyi haastatteluissa ikään kuin oman uskomuksen ja kokemuksen ristiriitaisuutena. Vastauksiin on saattanut alitajuisesti ja inhimillisesti vaikuttaa vanhempien halu uskoa hyvää oman lapsen varhaiskasvatustyksiköstä, kuten haastattelussa, jossa vanhemmalta kysyttiin “Liitetäänkö jokin tietty tekeminen tai leikki tiettyyn sukupuoleen?”.

“Ei koskaan, ei koskaan.” (H1)

Myöhemmin samassa haastattelussa vanhempi mainitsee esimerkin varhaiskasvattajan lausahduksesta, jossa poikaryhmän rauhattomampaa toimintaa kommentoidaan jopa huvittuneesti toiminnallistaen jälleen poikien luonnetta. Sukupuolistereotyyppiat voivat välittyä hyvinkin huomaamattomasti, jopa huumorin seassa, jolloin niitä on ilmeisen vaikea tunnistaa.

“– – kyllä sieltä että pojat on ollu taas, tää on tää poikaviisikko tälleen taas näissä hommissa ja ollut aika huh huh vauhdikasta” (H1)

Toisessa haastattelussa vanhempi kertoi suoraan, että ei ole havainnut varhaiskasvattajilta sukupuolittunutta puhetta.

“Ei siin [varhaiskasvattajien puheessa] ikinä oo ollu mitään semmosta sukupuolistereotypiaa havaittavissa.” (H2)

Myöhemmin kuitenkin vanhempi pohti, että poikaoletetun lapsen riehumista oikeutetaan sukupuolen perusteella.

“Se [poikaoletettu] saa varmaan tosi paljon enemmän anteeks sitä riehumista.” (H2)

Tämä sukupuolistereotyyppioita tukeva toiminta ylläpitää jälleen ajatusta poikien toiminnallisuudesta ja miten sitä oikeutetaan varhaiskasvatuksen arjessa.

Edellä mainituissa esimerkeissä vanhemmat eivät tunnista suoraan kysyttäessä varhaiskasvattajien tuottamaa sukupuolittunutta käytäntöä, mutta myöhemmin laajemmassa vastauksessa vanhemmat osaavat tuoda ilmi esimerkin tällaisesta toiminnasta. Vanhempi saattaa ajattelemattaan sanoa asioiden olevan niin, miten uskoo ja haluaa niiden olevan, mutta myöhemmin kuitenkin antaa erilaisia merkityksiä kokemukselleen. Sukpuolistereotyyppioita voi olla haastava tunnistaa, jolloin niiden olemassaoloa ei suoraan kysyttäessä tunnista, mutta myöhemmin tiedostamattaan osaa kertoa sukupuolistereotyyppioista. Yhdessä haastattelussa vanhempi myös mainitsi, että ei usko, että varhaiskasvatuksessa tuotettiin sukupuolittuneita odotuksia vanhemmista, mutta tietää kuitenkin useita esimerkkejä muiden vanhempien kyseisistä kokemuksista.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavaksi tarkastellaan kaikkia edellisessä luvussa esitettyjä tutkimustuloksia aiempien tutkimusten rinnalla, sekä yhdistetään niihin tutkijoiden pohdintaa ja johtopäätöksiä. Lopuksi tarkastellaan myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä ehdotetaan jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään vanhempien kokemuksia sukupuolisensitiivisyydestä viestimisestä kasvatusvuorovaikutuksessa. Karlson ja Simonsson (2008) tutkivat Ruotsissa esiopetuksen työntekijöiden ymmärrystä sukupuoleen ja tasa-arvoon liittyvien kysymysten tärkeydestä. He nostivat tutkimustuloksissaan esiin, että esiopetuksen työntekijät kokivat tärkeäksi vanhempien osallistumisen sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolisensitiivisyyttä edistävään työhön. Tässä tutkimuksessa yksi vanhempi toikin ilmi pitävänsä tärkeänä sukupuolisensitiivisyydestä keskustelemista varhaiskasvattajien kanssa yhteisen kasvatustehtävän toteuttamisen kannalta. Tutkimustulos siitä, että yhdellekään vanhemmalle ei ollut kerrottu sukupuolisensitiivisyydestä tai siihen liittyvistä teemoista varhaiskasvattajien toimesta, voi olla merkki siitä, että haastateltavien varhaiskasvatusyksiköt eivät kokeneet Karlsonin ja Simonssonin (2008) tulosten tapaan vanhempien osallistumista sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolisensitiivisyyttä edistävään työhön niin merkittävänä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2019) velvoittavat varhaiskasvattajia keskustelemaan avoimesti muun muassa kasvatukseen liittyvistä arvoista. Tämän veloitteen puitteissa myös sukupuolten tasa-arvosta tulisi keskustella kasvatusvuorovaikutuksessa, joten voidaan tulkita, että vanhempien viittaamat varhaiskasvattajat rikkoivat velvoitetta. Tämän johtopäätöksen tulisi herätellä varhaiskasvattajia reflektoimaan omia toimintatapoja aiheeseen liittyen. Vaikka sukupuolisensitiivisyydestä ei ollut kerrottu, vanhemmat silti kokivat varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiiviseksi.

Toisella tutkimuskysymyksellä pyrittiin selvittämään, millaisia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat tunnistavat varhaiskasvattajilta. Vanhemmat havaitsivat sukupuolen tuottamisen tapoja, jotka jaettiin sukupuolisensitiivisiin, sukupuolistereotyyppisiin ja vanhempiin itseensä kohdistettuihin tapoihin. Molempia, sukupuolisensitiivisiä ja sukupuolistereotyyppisiä sukupuolen tuottamisen tapoja oli kuitenkin haastavaa havaita ja yksi vanhempi toikin Eskelisen ja Itäkareen (2020) tapaan ilmi, että sukupuolittavat käytänteet voivat olla varhaiskasvatuksessa piilossa. Analyysin mukaan vanhemmat havaitsivat sukupuolisensitiivisyyttä etenkin sukupuolistereotyyppisten puuttumisen kautta. Voidaan tulkita, että vanhemmat pitivät toimintaa sukupuolisensitiivisenä, koska eivät olleet huomanneet omien sanojensa mukaan räikeitä tai suoria sukupuolistereotyyppisiä, vaikka sukupuolittavia käytänteitä uusinnetaan nimenomaan huomaamattomasti (Siippainen, 2017) esimerkiksi kirjoissa, peleissä (Paasonen, 2010) tai varhaiskasvattajan toimintaa ohjaavissa ajatuksissa.

Ylitapio-Mäntylän (2020) mukaan päiväkodissa kasvattajat tuottavat esimerkiksi sukupuolittavaa leikkikulttuuria, jossa ohjataan lapsia perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti, joka Alasuutarinkin (2016) mukaan on yksi sukupuolistereotyyppisiä vahvistava käytäntö. Esimerkiksi poikien odotetaan purkavan fyysistä energiaa riehumalla (Ylitapio-Mäntylä, 2020), joka tuli ilmi myös haastatteluista. Toinen vanhempi epäili poikalapsensa saavan anteeksi riehumista enemmän kuin tytöt. Toisessa haastattelussa varhaiskasvattaja oli ajatellut tytön pitävän riehumisesta veljien takia. Ylitapio-Mäntylä (2010) tuo myös ilmi, kuinka poikien leikit saatetaan kokea äänekkäiksi, joka näkyy myös tässä tutkimuksessa, kun vanhempi kertoi varhaiskasvattajien huokailevan poikaoletettujen lasten vauhdikasta toimintaa.

Se, miten lapsi todellisuudessa haluaisi ilmentää sukupuoltaan, voi olla hyvin erilaista kuin tavassa, jolla hän tekee sitä päivittäin (Robinson & Díaz, 2006), koska varhaiskasvattajat saattavat ohjata jatkuvasti sukupuolistereotyyppisten mukaiseen toimintaan. Tutkimustuloksista nähdään, kuinka yksi haastateltava kertoi, että varhaiskasvattajat olivat kertoneet tyttölapsen pitävän hoivaleikeistä, vaikka vanhempi ei ollut kotona havainnut samaa mielenkiinnon kohdetta. Varhaiskasvattajat ovat voineet ohjata tyttöä sukupuolittuneeseen leikkiin, vaikka lapsi todellisuudessa nauttisi riehumisesta ja liikkumisesta, kuten vanhempi

haastattelussa kertoi. Leikki onkin kontekstina kriittinen sukupuolen rakentumisen ja heteronormatiivisten jakojen synnyttämisen kannalta (Robinson & Díaz, 2006).

Vanhemmat toivat ilmi myös itseensä kohdistuneita sukupuolittuneita odotuksia. Vastauksista nousi esiin äitiyden, naiseuden sekä isyyden ja mieheyden eroja tukevat heteronormatiiviset oletukset. Jos vanhempi ei ollut kokenut sukupuolittuneita odotuksia varhaiskasvattajilta, tiedostettiin niiden olemassaolo silti. Tuloksista nähdään, että äitiydestä ja naiseudesta tuotetaan erilaisia representaatioita, joissa nojataan erilaisiin normeihin (Paasonen, 2010), kuten siihen, että äidit hoitavat lapsen hoitoon liittyvät asiat ja vain äidit laittavat hiuksia. Paasonen (2010) mukaan representaatiot vaikuttavat tapoihimme hahmottaa itseämme ympäröivän yhteiskunnan osana ja muun muassa sillä, miten naisia ja naiseutta representoidaan, on merkitystä kulttuuriselle naiskuvalle ja naisten omalle käsitykselle itsestään.

Kolmannen tutkimuskysymyksen avulla pyrittiin tarkastelemaan, millaisia varhaiskasvatuksen tuottamia sukupuolen tuottamisen tapoja vanhemmat välittävät tiedostamattomasti. Haastatteluissa vanhemmat kertoivat kokemuksia varhaiskasvatuksesta, joita he eivät itse yhdistäneet sukupuolen tuottamiseen tapoihin. Analyysissä kuitenkin tulkittiin haastattelujen sisältävän kokemuksia varhaiskasvattajien sukupuolisensitiivisestä ja sukupuolistereotypisesta toiminnasta. Tämä tulos vahvistaa ajatusta siitä, että usein piilossa ilmenevien sukupuolen tuottamisen tapojen tunnistaminen niitä täynnä olevasta arjesta on haastavaa. Aineiston analyysissä havaittiin myös, että vanhemmat saattoivat mainita selkeän väitteen sukupuolistereotyyppien olemattomuudesta, mutta kertoa haastattelun edetessä varhaiskasvattajan sukupuolistereotyyppioita tukevasta toiminnasta. Saattaa olla haastavaa syventyä pohtimaan sukupuolittuneita käytänteitä, jotka ovat niin arkeen juurtuneita, sekä voi olla epämukavaa pohtia varhaiskasvatuksesta epäkohtia, kun kyseessä on oman lapsen päivittäinen kasvuympäristö. Uskomuksen ja kokemuksen paradoksaalisuus on merkittävä ottaa huomioon, sillä sukupuolen tuottamisen tapojen tunnistamisen ollessa vaikeaa, vanhempien omat uskomukset voivat vaikuttaa kokemukseen niistä. On kuitenkin muistettava, että vanhempien antamat vastaukset ovat heidän kokemuksiansa, jotka ovat heille todellisia.

Yhteenvedon voidaan tulkita, että, vaikka kasvatusvuorovaikutuksessa sukupuoli-sensitiivisyydestä ei ollut kerrottu vanhemmille ja vanhemmat tunnistivat varhaiskasvattajien tuottamia sukupuolistereotyyppisiä, varhaiskasvatus koettiin silti sukupuoli-sensitiiviseksi. Vaikka vanhempien kokemus sukupuoli-sensitiivisyyden toteutumisesta on arvokas, on silti otettava huomioon sukupuolittuneen ja sukupuolistereotyyppisiä tukevan varhaiskasvatuksen luonne. Ylitapio-Mäntylä (2010) on todennut tutkimustuloksissaan yli kymmenen vuotta sitten, että varhaiskasvattajat tuottavat sukupuolistereotyyppisiä ja voidaankin todeta, että ongelma on edelleen ajankohtainen. Tämän tutkimuksen yksi utopistinenkin pitkän aikavälin tavoite on se, että jonain päivänä sukupuoli-sensitiivisyyden toteutuminen varhaiskasvatuksessa olisi itsestäänselvyys. Tämän vuoksi tutkimus päätetäänkin yhden haastateltavan osuvaan lausahdukseen: *“Miks me ylipäättään keskustellaan tästä aiheesta, kun tää pitäis olla niiku normi?”*.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusprosessi on noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä jokaisessa tutkimuksen vaiheessa (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Tutkimukseen osallistuville vanhemmille annettiin tiedote tutkimuksesta, jossa kuvailtiin tutkimuksen tarkoitus, kulku ja haastatteluun liittyvät yksityiskohdat. Vanhemmille esitettiin myös tutkimuksen tietosuojailmoitus ja vanhemmat allekirjoittivat lomakkeen, jolla he antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattava tutkimus hankkii tarvittavat tutkimusluvut, jotka tässä tutkimuksessa pyrittiinkin tekemään huolellisesti.

Haastateltavien anonymiteettiä pyrittiin suojaamaan mahdollisimman hyvin minimoimalla henkilökohtaiset taustakysymykset vain lapsen sukupuolen kysymiseen, poistamalla aineiston litterointivaiheessa tunnistettavat tiedot, kuten lapsen nimi, sekä käsittelemällä aineistoja haastattelukoodeilla ilman haastateltavien nimiä. Haastatteluissa vanhemmille määriteltiin samalla tavalla sukupuoli-sensitiivisyyden käsite (ks. Liite 1), jotta kaikilla oli mahdollisuus ymmärtää käsite samalla tavalla. Haastatteluissa esitettiin jatkokysymyksiä ja tarkennuksia, mutta haastat-

telun luotettavuuden ja onnistumisen takaamiseksi jätettiin negatiiviset ja positiiviset vastausten kommentoinnit pois, jotta haastateltavia ei johdateltaisi tutkimuksessa mihinkään suuntaan (Puusa, 2020).

Tutkimusprosessissa on pyritty läpinäkyvyyteen kuvaamalla tutkimusvaiheita yksityiskohtaisesti ja perustellusti. Tutkijoiden päättelyketjut pyrittiin tekemään läpinäkyviksi perustelemalla ja tulkitsemalla mahdollisimman havainnollistavasti (Aaltio & Puusa, 2020). Tutkimukseen muun muassa sisällytettiin lainauksia aineistoista, jotta tulosten merkitys ja päättelyketju välittyy myös lukijalle (Aaltio & Puusa, 2020).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattava tutkimus ottaa kunnioittaen huomioon muiden tutkijoiden työt ja saavutukset. Tässä tutkimuksessa lähdeviittauksiin ja plagioinnin välttämiseen kiinnitettiin erityistä huomiota.

Koska tutkittiin kokemuksia, on luotettavuuden kannalta merkittävää huomioida kokemuksen muuttuva ja yksilöllinen luonne (Tökkäri, 2018). Inhimillisten henkilökohtaisten motiivien vaikuttamisen mahdollisuus on olemassa omista kokemuksista kertoessa (Smith ym., 2009). Hirsjärvi ja Hurme (2011) mainitsee, että haastattelun luotettavuutta pohtiessa on ymmärrettävä haastateltavien taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. Vastaavasti tässä tutkimuksessa on tarkasteltava kriittisesti vanhempien vastauksia, joihin saattaa vaikuttaa esimerkiksi halu antaa varhaiskasvatusyksiköstä positiivinen mielikuva.

Kokemuksia tulkittaessa on myös huomioitava tutkijoiden subjektiivisuus ja kyky reflektoida sitä (Aaltio & Puusa, 2020). Tutkimuksessa huomioitiin tutkijoiden omien sukupuolen tuottamiseen liittyvien ennakkokäsitysten mahdollisuudet vaikuttaa vanhempien kokemuksista tehtyihin tulkintoihin. Tutkimuksessa pyrittiin muun muassa itsereflektion avulla objektiivisuuteen eli erottamaan tutkijat tutkimuskohteesta, vaikka täydelliseen tieteen objektiivisuuteen onkin mahdotonta päästä (Aaltio & Puusa, 2020). Analyysivaiheessa huomattiin, että on helpompaa tunnistaa vanhempien kokemuksista sukupuolistereotyyppioita, kuin sukupuolisen-sitiivistä kasvatusta, joka pyrittiin huomioimaan aktiivisesti analyysissä.

Tutkimukseen pyrittiin saamaan mukaan isäoletettuja onnistumatta siinä, joten aineisto kerättiin harkinnanvaraisesti rajaten haasteltavat vanhemmat äi-

tioletettuihin. Haastateltavat olivat kuitenkin eri puolilta Suomea, joka lisää otannan moninaisuutta ja tulosten yleistettävyyttä. Kuitenkin pelkät äitioletetut tuovat haasteen tutkimuksen luotettavuudelle. Esimerkiksi isäoletettujen vanhempien osallistuminen olisi voinut tarjota teemaan *Vanhempien kohtaamat sukupuolittuneet olettamukset* toisenlaista tulkintaa. Tämän vuoksi luvussa 6.2 *Jatkotutkimusmahdollisuudet* esitetään ehdotus, että vastaavaa aihetta tutkittaisiin myös isäoletetut aineistoon sisällyttäen.

6.2 *Jatkotutkimusmahdollisuudet*

Tämän tutkimuksen lopuksi halutaan esittää etenkin kaksi jatkotutkimusmahdollisuutta. Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin harkinnanvaraisesti rajaten otanta vain äitioletettuihin vanhempiin. Aineiston analyysissä havaittiin, että usea vanhempi oli kokenut sukupuolittavia oletuksia itseään kohtaan äitiyden takia, jonka vuoksi erityisesti *Vanhempien kohtaamat sukupuolittuneet olettamukset* teemaa olisi kiinnostavaa tutkia myös isäoletettujen näkökulmasta. Sukupuolten moninaisuuden huomioiminen otannassa luo siitä myös moninaisemman.

Tässä tutkimuksessa havaittiin myös, että varhaiskasvattajat eivät olleet keskustelleet sukupuolisensitiivisyydestä tai laajemmin sukupuolten tasa-arvosta vanhempien kanssa, jonka vuoksi olisikin kiinnostavaa tarkastella siihen johtaneita syitä ja miten asiasta keskustelemista voitaisi helpottaa. Miksi arvoista tai sukupuolisensitiivisyydestä keskusteleminen on vaikeaa? Mitä työkaluja varhaiskasvattajat kaipaisivat toimiakseen toisin?

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, 169–180. Gaudeamus.
- Alasuutari, M. (2016). Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys*. Gaudeamus.
- Butler, J. (2006). *Gender trouble. Feminism and the Subversion of Identity* (T. Pulkkinen & L-M. Rossi, käänt.). Routledge. (Alkuperäinen teos julkaistu 1990)
- Eskelinen, M. & Itäkare, S. (2020). ”Pidetään huolta ettei erotella tyttöjen ja poikien juttuja”. Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja sukupuolisensitiivisyyttä rakentavat diskurssit paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research*, 9(2), 197–229.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2011). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Huuska, M. (2011). Sukupuolen monimuotoisuuden ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa: L. Tuovinen, O. Ståhlström, J. Nissinen & J. Hentilä (toim.), *Saanko olla totta? 222–259*. Gaudeamus.
- Juvonen, T., Rossi, L-M. & Saresma, T. (2010). Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa: T. Juvonen, L-M. Rossi & T. Saresma. *Käsikirja sukupuoleen*. 9–17. Vastapaino.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2010). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Kirjapaja.
- Karila, K. (2006). Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa, H. Rasku-Puttonen (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. 91–108. Vastapaino.

- Karila, K. (2011). Kohtaaminen ja keskustelu vanhempien kanssa. Teoksessa K. Karila & A.R. Nummenmaa. *Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa*. WSOYpro Oy.
- Karlson, I. & Simonsson, M. (2008). Preschool Work Teams' View of Ways of Working with Gender – Parents' Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 36(2), 171–177.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus.
- Naskali, P. (2010). Kasvatus, koulutus ja sukupuoli. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino.
- Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*.
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa: A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. 99–112. Gaudeamus.
- Robinson, K. & Díaz, C. J. (2006). *Diversity and Difference in Early Childhood Education: Issues for theory and practice*. Open University Press.
- Saloheimo, A. (2016). Äijätyttöjä ja prinsessapoikia. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Duodecim.
- Siippainen, A. (2017). Sukupuoli ja ikä. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus*. 207–220. Vastapaino.
- Silvander-Rosti, S. (2021). *Sulon ja Elsin uudet naapurit*. Otava.
- Smith, J. A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research*. SAGE.
- Smith, J. A. & Eatough, V. (2011). Interpretative Phenomenological Analysis. Teoksessa: E. Lyons & A. Coyle. *Analysing Qualitative Data in Psychology*. 35–50. SAGE.
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Viitattu 19.11.2021
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: J. Toikkanen & I. A. Virtanen (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI*. 64–84. Lapland University Press.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2010). *Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä* (Acta Electronica Universitatis Lapponiensis, 51) [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda Lapin yliopiston julkaisuarkisto.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2020). Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PSkustannus.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Sukupuolisensitiivisyyden määritelmä

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sitä, että lapsesta ei tehdä oletuksia vain ulkoisen sukupuolen perusteella ja määritetä lasta vain sen perusteella. lapselle esimerkiksi tarjotaan leikkejä ja toimia, jotka ovat lapsen mielenkiinnon kohteita, välittämättä sukupuolesta. tyttö saa leikkiä nukkekodilla ja innostua Hämähäkki -miehestä, sekä pojalla saa olla lakatut kynnet ja sininen dinosaur -paita yllään. lapsen mieltymyksiä tuetaan aina. otetaan myös huomioon, ettei tyttö tai poika ole välttämättä ainoat sukupuolet, johon lapsi pystyy samaistumaan. sukupuolisensitiivisyys ei siis ole sitä, ettei sukupuoli saisi olla ollenkaan, vaan että lapsi saa olla oma itsensä ja lasta kohdellaan yksilönä.

1. Lapsen sukupuoli
2. Onko sukupuolisensitiivisyydestä kerrottu päiväkodissa?
3. Oletko havainnut sukupuolistereotypioita sisältävää puhetta työntekijöiltä?
4. Onko työntekijät tuoneet ilmi, mikä on tytöille tyypillistä ja mikä pojille?
5. Oletko havainnut sukupuolisensitiivisyyttä työntekijöiden puheessa tai toiminnassa?
 - a. Miten lasta on kuvailtu tai keuhuttu?
 - b. Minkälaisista leikeistä tai toimista lapsi tykkää? Minkälaisiin leikkeihin lasta on kannustettu?
 - c. Liitetäänkö jokin tekeminen tiettyyn sukupuoleen?
 - d. Kenen kanssa lapsi leikkii? Onko lapselle kaverin sukupuolella merkitystä?
 - e. Onko lapsen vaatteita kommentoitu? Minkälaiset vaatteet lapsella oli silloin päällä?
 - f. Miten lapsen tunteista on kerrottu esimerkiksi hakutilanteessa?
6. Onko sinusta tehty oletuksia sukupuolen perusteella?